

de Zelfzwichter

Nummer 2025-01

**Hoe een oude techniek
zijn waarde bewees**
pagina 4 →

**Met de fiets langs molens
aan het Reitdiep**
pagina 7 →

ERFGOEDPARTNERS

Inhoud

- 3 Voorwoord →
- 4 Hoe een oude techniek zijn waarde bewees →
- 7 Met de fiets langs molens langs het Reitdiep →
- 13 Ander molennieuws →
- 14 Molenonderhoud →
- 17 Geklonken roeden voor molens →
- 19 Uit de Groninger molenwereld →
 - Molenwerkgroep Oost-Groningen
 - Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
 - Molenstichting Winsum
 - Afdeling Groningen van het Gilde van Molenaars
- 24 Uit het Groninger Molenarchief →

Het Groninger Molenarchief is gevestigd bij Erfgoedpartners
Raadhuisstraat 3, 9988 RE Usquert 0595 - 74 93 30

Op de website www.groningermolens.nl vindt u een overzicht van
bestaande en verdwenen molens, met een algemeen verhaal per
molen, afbeeldingen en archiefstukken.

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch openen en sluiten
afhankelijk van de wisselende windkracht. Eén van de verbeteringen
ten opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

COLOFON

de Zelfzwichter

Jaargang 29, nummer 1

maart 2025

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter verschijnt in 2025 in de
maanden maart, augustus en december.

Donateurs van de Stichting

Het Groninger Molenhuis ontvangen
het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 20 euro per jaar

Erfgoedpartners

Raadhuisstraat 3, 9988 RE Usquert

0595 - 74 93 30

www.erfgoedpartners.nl

Rekeningnummer:

NL32 TRIO 0784 8534 28

REDACTIE

Herman Bröring, Paul Casteleijn,
Johan van Dijk, Ids van der Honing,
Bert Steenhuizen, Margreet Versteeg
eindredacteur Thea Pol
pol@erfgoedpartners.nl

Aan dit nummer werkten mee:

Aad van der Drift, Folkert van der Glas,
Frank Houwaard

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden artikelen in te korten en/of
aan te passen. Overname van artike-
len is eerst na overleg met de uitgever
toegestaan.

Vormgevingsconcept Gerard de Vries

Opmaak Bert Holtkamp

Drukwerk Scholma Print & Media

Sluitingsdatum 11 juli 2025

kopij 2025/2

Voorwoord

Korenmolen De Onrust in Oude-Pekela bestaat in 2025 175 jaar
Beeld: Jelte Oosterhuis

De afgelopen jaren was u niet meer gewend dat *de Zelfzwichter* opende met een voorwoord. Uit de evaluatie van de Zelfzwichter tijdens Groninger Wind 2024, bleek ondermeer dat een introductie op het nummer wel op prijs werd gesteld. In plaats van meteen te beginnen: daarmee met de deur in huis vallen als het ware. Daarom willen we vanaf dit nummer iedere uitgave van *de Zelfzwichter* weer beginnen met een voorwoord. Zoals u weet, maken we al sinds 2021 drie nummers van ons molenblad, waarbij *de Zelfzwichter* ook een metamorfose onderging. Daarbij proberen wij aantrekkelijk te blijven voor meerdere doelgroepen. Dat betekent dat zowel de mole-

naars en moleneigenaren als het in erfgoed geïnteresseerde publiek iets van hun gading terug moeten vinden in het blad. De redactie heeft daarom enkele jaren geleden besloten om de artikelen in het voorjaarsnummer in maart, bij de start van het seizoen, vooral voor het algemene publiek interessant en toegankelijk te maken en het najaarsnummer in december een meer technische invulling te geven waardoor het dan met name interessant is voor het 'molenvolk'. Maar met bovendien ook pakkende verhalen voor de andere lezers. Daarnaast geven wij sinds 2018 in de zomer een digitaal nummer uit, dat zich goed leent voor het opnemen van audio- en videomateriaal.

Nieuw is ook dat de redactie heeft besloten geen jaarthema meer vast te stellen omdat dit naar ons idee weinig toevoegde aan de inhoud van het blad. Wel willen wij natuurlijk ingaan op actuele zaken in de molenwereld zoals dit jaar, dat door De Hollandsche Molen is uitgeroepen tot het jaar van de molenbiotoop.

In dit voorjaarsnummer is er aandacht voor een fietsroute langs molens langs het Reitdiep en gaan we in op het fenomeen 'vonkenmalen', gelukkig een zeldzaamheid in Groningen. In de rubriek Molenonderhoud deze keer een uitgebreid verslag van de stormschade die poldermolen De Westerhorner in Grijpskerk op 7 januari jongstleden opliep en welke stappen werden gezet om deze molen, die ook een gemaalfunctie heeft, binnenkort weer werkend te maken. Daarnaast ook in deze *Zelfzwichter* deel II van het artikel over geklonken roeden en de vertrouwde rubrieken Ander Molennieuws, Molenonderhoud, Uit het Groninger Molenarchief en Uit de Groninger Molenwereld.

Graag wens ik u namens de redactie veel leesplezier. Suggesties en kopij kunt u sturen naar het redactieadres. Zie daarvoor het colofon.

Met vriendelijke groet,
Thea Pol,
eindredacteur

Hoe een oude techniek zijn waarde bewees

Tekst: Folkert van der Glas

Beeld: Jelte Oosterhuis

Wat doe je als molenaar wanneer er brand uitbreekt in de buurt van je molen? Jack Korf koos in 2003 voor een oude en beproefde oplossing: vonkenmalen. Door de wieken met losse zwichtlijnen te laten draaien redde hij molen De Leeuw in Zeerijp van een wisse ondergang. Een reconstructie van een spannende oktobernacht.

Het is al ruim een kwart eeuw geleden, maar het voorval staat bij Jack Korf voor altijd in het geheugen gegrift. 'Alsof het gisteren gebeurd is', zegt de molenaar van molen De Leeuw in Zeerijp. Het begon toen hij die bewuste avond van de 18e oktober 2003, rond een uur of zeven, een telefoontje kreeg van een bewoonster van de Borgweg, de straat waaraan ook de molen ligt.

'Ik heb geen goed nieuws', vertelde ze, met lichte paniek in haar stem. 'Het café staat in brand. De vlammen slaan al uit het dak.' De schrik sloeg Jack om het hart. De molen, gelegen op een meter of dertig afstand van het café, was niet zomaar een gebouw, het was zijn leven. Bovendien waaide het stevig en ook nog eens in een ongunstige richting. In een flits zag hij voor zich hoe de overwaaiende vonken de met riet gedekte achtkante stellingmolens zouden kunnen bereiken. Hij móest erheen, nu meteen.

Vliegende vaart

Jack pakte zijn jas, graaide naar zijn autosleutels en reed in vliegende vaart van zijn toenmalige woonplaats Groningen naar Zeerijp. Met maar één gedachte: redden wat er nog te redden valt. Luttele kilometers voor Zeerijp zag hij aan de horizon niets dat wees op een vlammenzee. Het stelde hem enigszins gerust. Want als een molen eenmaal brandt, wist hij, dan is dat in de verte goed te zien. Grote kans dus dat hij er nog stond. Wel zag hij, even later, dat de toegangswegen naar de Borgweg door de politie waren afgezet. 'Ik ben de molenaar en moet naar mijn molen', zei Jack dringend. De agenten knikten aarzelend en lieten hem door.

Hij spoedde zich naar de Borgweg, waar zich een nieuwsgierige menigte verzameld had. In het café woedde inderdaad een behoorlijke brand, maar molen De Leeuw stond nog steeds fier overeind. Tot zijn verbazing zag Jack de achterdeur van zijn molen wagenwijd openstaan. 'Dat mag natuurlijk nooit gebeuren', betoogt hij. 'Als er daadwerkelijk brand uitbreekt, dan is het snel gedaan met de molen. Open deuren zorgen immers voor een grotere zuurstofstroom, waardoor een brand feller

en groter kan worden. Nee, ik weet nog steeds niet wie die deur heeft opgedaan.'

Laatste redmiddel

Jack liep de molen binnen en probeerde zo snel als hij kon de stelling te bereiken. Eenvoudig was dat niet, want de molen stond vol rook die hem bijna verstikte. Met een doek voor zijn neus slaagde hij erin om op de stelling te komen. Daar deed hij meteen wat hij onderweg van Groningen naar Zeerijp als eerste had bedacht. 'Ik heb de molen een klein stukje gekruidd omdat hij niet helemaal op de wind stond', blikt Jack terug. 'Vervolgens heb ik er in rap tempo twee volle zeilen voor gedaan. Normaal zet je de zwichtlijnen vast aan de hekkens. In dit geval liet ik ze los om rondvliegende vonken zo effectief mogelijk te kunnen opvangen en kapot te slaan.'

Binnen een paar minuten lukte het hem om de molen hard te laten draaien. De aanwezige brandweermannen keken geschrokken omhoog. Jack kreeg de wind van voren. 'Eraf en als de wiede-weerga naar beneden komen', beten ze hem toe. 'De molen moet draaien', reageerde de molenaar, 'het is het laatste redmiddel om een overslaande brand te voorkomen.' Uiteindelijk is de molen de hele avond in beweging gebleven en werden de vonken met succes door de wieken weggeblazen. Met andere woorden: door de handelingen van Jack kwam de koren- en pelmolen in Zeerijp, op een paar zwartgeblakerde rietvlakken na, ongeschonden uit de brand.

Oude en beproefde methode

Vonkenmalen heet de techniek die Jack in de late herfst van 2003 op molen De Leeuw heeft toegepast. Oftewel: het met losse zwichtlijnen laten draaien van de molen ter bescherming tegen overwaaiende vonken van een brandend bouwwerk in de directe nabijheid van de molen. Het is een oude en beproefde methode, een noodgreep eigenlijk, die is ontstaan in de Zaanstreek, waar in de 17^e eeuw vele honderden industriemolens dicht op elkaar stonden. Geheel uit hout gemaakte en veelal met riet gedekte molens, om precies te

zijn. Zaanse molenaars kwamen erachter dat de luchtwervelingen die ontstaan door de draaiende wieken kunnen voorkomen dat een molenbrand overslaat naar buurmolens. Het toont de vindingrijkheid van molenaars in het beschermen van hun molens tegen externe bedreigingen.

‘Hoewel ik er voorheen in de praktijk nooit mee te maken had gehad, was vonkenmalen voor mij geen onbekende techniek’, vertelt Jack. ‘Ik had er al vaak over gelezen en ook is het tijdens de molenaarsopleiding aan bod gekomen. Die kennis heeft er mede voor gezorgd dat de molen gespaard is gebleven. Maar eerlijk is eerlijk: ik had die dag ook geluk. Allereerst omdat het flink waaide, ik geloof windkracht vier of vijf, waardoor ik de molen met twee volle zeilen hard kon laten draaien. Maar ook had het de dagen ervoor flink geregend. Het rietdek was door en door nat. Was het droog geweest, dan had ik nog moeten zien of de molen het gered had.’

Niet zonder gevaren

Nee, geen kwaad woord over het optreden van de brandweer. Jack begrijpt heel goed dat hem werd verboden om de molen te betreden. ‘De brandweer is hoofdverantwoordelijk en neemt geen enkel risico’, verduidelijkt hij. ‘En wat ik heb gedaan is natuurlijk niet zonder gevaren. Als er toch vonkjes in de molen terecht waren gekomen, had het slecht voor me kunnen aflopen. Dan was de brandweer wellicht verweten dat ze niet goed hadden opgelet. Maar toch: als het nodig is, ga ik weer vonkenmalen. Molen De Leeuw en ik zijn

één. Als de molen gered moet worden dan doe ik dat. Onder alle omstandigheden.’

De brandweer speelt een cruciale rol bij de veiligheid in molens, vooral in noodsituaties. Maar een situatie als destijds in 2003 had de hulpdienst nog niet eerder meegemaakt. ‘Gelukkig waren ze er razendsnel bij’, zegt Jack. ‘Maar ze wisten natuurlijk niet goed wat ze met de molen aan moesten. Ja, dan ben je eigenlijk overgeleverd aan de kennis en kunde van de molenaar. Toch is er wel het een en ander veranderd. Zo doet de brandweer zo nu en dan oefeningen bij de molen. Op die manier worden ze vertrouwd gemaakt met de specifieke kenmerken en risico’s van de molen. Dus weten ze in geval van brand of een andere calamiteit nu beter waar ze op moeten letten en hoe ze moeten handelen.’

Zelf heeft Jack sindsdien geen extra voorzorgsmaatregelen genomen, zegt hij. Simpelweg omdat je degelijke calamiteiten niet kunt voorkomen. Als de molen in de herfst op het oosten heeft gedraaid en ik weet dat er in de komende dagen een zuidwesterstorm wordt verwacht, dan krui ik het wiekenkruis weer terug richting het zuidwesten. Op die manier kan de molen een storm het beste weerstaan. Als ik hem op het oosten laat staan krijgt die namelijk ‘de wind in de kont’, de vang van de molen werkt nauwelijks als de wind van achter komt. Dat bedoel ik met verantwoord wegzetten. Meer kun je als molenaar niet doen.’ En als er nogmaals brand uitbreekt in een naburig pand? ‘Dan probeer ik er alles aan te doen om de molen te redden, met vonkenmalen als dat mogelijk is. Een eeuwenoude techniek die, zoals ook in 2003 is gebleken, even simpel als effectief is.’

Met de fiets langs molens aan het Reitdiep

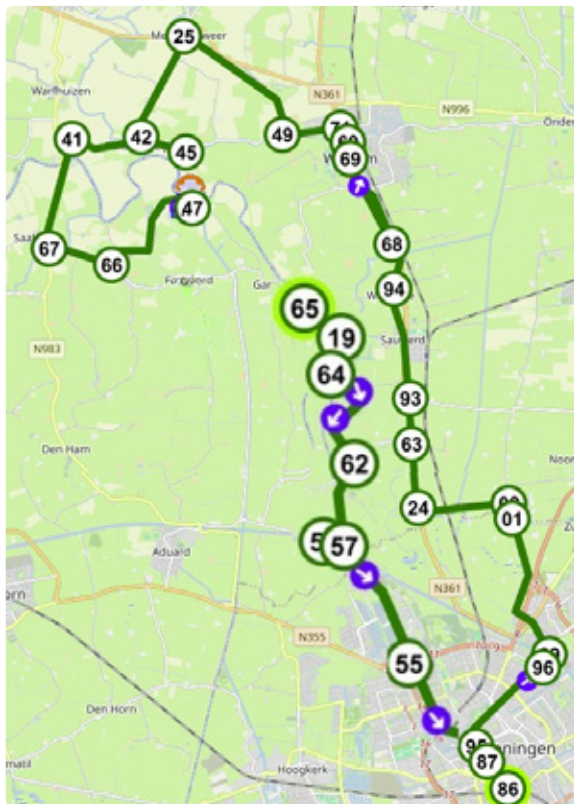
Tekst: Aad van der Drift

Beeld: Aad van der Drift en beeldarchief Erfgoedpartners

Noord-Groningen biedt prachtige vergezichten. Waar je ook bent, je ziet in de verte altijd wel een kerk of molen. Zelfs in grotere woonkernen zie je wieken en torens. Gezien de vele fietspaden is het niet zo moeilijk om mooie molenfietsroutes te bedenken. De hieronder beschreven 55 km fietstocht beperkt zich tot de streek langs het Reitdiep, een kronkelend verhaal. De route begint bij het station van Groningen, waar het gemakkelijk is om een fiets of e-bike te huren. Voor de wegaanduiding van deze fietsroute volgen we fietsknooppunten. Groene bordjes met nummers die naar het volgende knooppuntnummer wijzen. Je voorbereiden op de tocht kan op de website www.knooppunten.nl.

Sluitsteen molen
De Ster Winsum

Het startpunt is knooppunt 86, bij de kleurrijke brug van het Groninger Museum. Daarna door de stad via 87-95-96-89 naar knooppunt 1. Halverwege 89 en 1 staat de eerste molen van de fietstocht.

Korenmolen Wilhelmina

Korenmolen Wilhelmina staat inmiddels aan het aan de stad Groningen vastgegroeide dorp Noorderhoogebrug. Lange tijd was dit de hoogste molen van de provincie. Na een brand in de vorige molen verplaatste de eigenaar molen De Leeuw uit Hoogezand hierheen. De molen werd ingericht als koren- en pelmolen, het pelwerk verdween echter al snel. In 1948 werd molenaar Van Wijn-gaarden de nieuwe eigenaar en liet hij de molen in 1963 restaureren. Bij deze gelegenheid kreeg dit beeldbepalend monument de naam Wilhelmina, vernoemd naar de echtgenote van de molenaar dus niet, zoals vaak gedacht, naar de voormalige koningin.

Molen Wilhelmina Noorderhoogebrug

Vervolg de weg over de al sinds de middeleeuwen bestaande Wolddijk richting het noorden. Via knooppunten 1-2 door de Koningslaagte naar nummer 24.

Poldermolen Koningslaagte

In de verte staat de recent gerestaureerde poldermolen met dezelfde naam als de streek waarin hij staat, Koningslaagte. Deze grondzeiler werd in 1878 gebouwd en wordt bij wateroverlast nog steeds ingezet voor extra bemaling naar de naastgelegen Oude Ae.

Uitzicht vanaf de stelling van de AEOLUS te Adorp

Molen Koningslaagte

Vanaf knooppunt 24 verder naar 63.

Koren- en pelmolen Aeolus

In de verte zien we de bovenkant van de onlangs geheel gerenoveerde molen Aeolus in Adorp. De molen onderging meerdere restauraties. Doordat er na 2000 nog amper werd gedraaid raakte de molen in verval. In 2019 kocht Molenstichting Winsum de in zeer slechte staat verkerende molen van een particulier. Proefboringen in 2019 toonden een onstabiele bodem aan waardoor de Aeolus eerst een nieuwe fundering kreeg. Na ingrijpende restauratie door het naast de molen gelegen molenbouwbedrijf kon de molen in september 2024 weer officieel in gebruik worden genomen.

Vanaf de Aeolus rechtsaf over de Molenweg, aan het einde over de Provincialeweg richting knooppunt 93.

Koren- en pelmolen De Wetsinger

Na Sauwerd valt al snel de zilverkleurige koren- en pelmolen De Wetsinger in Klein Wetsinge met kerk op. Het grotere Klein Wetsinge wordt zo genoemd omdat het een lagere ligging heeft dan het verderop gelegen kleinere Groot Wetsinge. De molen werd in 1872 gebouwd. In de Tweede We-

reldoorlog werd begonnen met het moderniseren van deze molen, hetgeen in 1952 werd voltooid. Er werd een pelsysteem met onderaandrijving geïnstalleerd. Desondanks raakte de molen in de jaren zestig in verval. In 2013 nam Molenstichting Winsum de molen voor een symbolisch bedrag van 1 euro over. Daarna kon een grondige restauratie plaatsvinden, die de molen in 2016 weer volledig maalvaardig maakte.

Spoorwiel van De Ster, grotendeels nog van de standerdmolen uit 1628

Vanaf de Wetsinger terug naar de Provincialeweg richting knooppunt 68-69. In de verte twee Winsumer molens, De Ster en De Vriendschap. Als de molenaar aanwezig is, is iedereen van harte welkom. In Winsum is er ook gelegenheid om te pauzeren bij een café aan het water of op het dorpsplein.

Koren- en pelmolen De Ster

De molen het dichtst bij het dorpsplein is De Ster. De naam is afgeleid van het oude gemeentewapen van Winsum, waarin een ster voorkomt. Dit wapen is te zien boven de sluitsteen in de toeg van de ingangsdeuren. Rond 1594 stond op deze locatie een standaardmolen, met in de nabijheid een sarrieshut waar de belasting op het gemaal werd gecontroleerd. De standaardmolen bleef tot 1851 staan. In de huidige stellingmolen zijn onderdelen van het bovenwiel uit de oude standaardmolen in het spoorwiel verwerkt. Tijdens de Duitse inval in mei 1940 werd de Boog opgeblazen. De Nederlandse genie gebruikte daarbij zoveel springstof dat ook de molen beschadigde. De Ster heeft tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw nog gefunctioneerd als korenmolen. Binnen is er een kleine tentoonstelling over het verdwenen klooster. Sinds kort wordt deze molen ook gebruikt als instructiemolen voor vrijwillige molenaars, meestal op dinsdagmiddag.

Korenmolen De Vrienschap

Verderop staat molen De Vrienschap, een achtkante stellingmolen, die in 1785 in Mensingeweer werd gebouwd door Cornelis Jans Pel. De molen werd in 1801 verplaatst naar Winsum. Oorspronkelijk was het een pelmolen en pas later werd het op een bijzondere wijze ingericht als korenmolen. Het pelwerk is daardoor verdwenen. Pas in 1941 kreeg de molen zijn huidige naam, toen de N.V. Vrienschap uit Hoogezand de molen aankocht. In 1967 werd de molen voor 1 gulden eigendom van de gemeente Winsum. Na veel wikken en wegen in de gemeenteraad begon in 1975 de grote restauratie. Ondanks alle goede zorgen werd in 2006 de molen tijdelijk stilgelegd vanwege de slechte staat van het wiekenstel. In 2011 werd een nieuwe binnenroede geplaatst, en kon de molen weer malen.

Via de knooppunten 71-49-25 langs het Mensingeweersterloopdiep naar molen Hollands Welvaart in Mensingeweer.

Koren- en pelmolen Hollands Welvaart

In 1855 werd deze door molenmaker Ten Have gebouwd. Dat was kort na de afschaffing van de belasting op het gemaal. De molen kreeg zijn naam Hollands Welvaart pas in 1918 in een tijd dat nationalistische gevoelens sterk leefden. Net als in veel andere molens werd ook hier tijdens de Tweede Wereldoorlog elektriciteit opgewekt. De fietsdynamo werd aangedreven door een bijzonder bevestigd fietswiel. Hoewel de molen er van buiten nog goed uitziet, is groot onderhoud noodzakelijk.

Vanaf dit noordelijkste punt van de fietstocht via de knooppunten 42-41-67-66-47-01 naar Feerwerd. Halverwege knooppunt 47 en 1 staat molen Joeswert. Er is ook een route via de veerpont van het Reitdiep. Ga dan via knooppunten 42-45-47-01.

Koren- en pelmolen Joeswert

De naam van deze molen is ontleend aan de zuidelijker gelegen afgegraven wierde Joeswert. De molen staat vol apparaten voor de verwerking van tarwe en spelt. Jarenlang was de molen de mooiste van de provincie, maar ook hier trad verval op. Na een moeilijke periode werd de molen succesvol gerestaureerd. Zo goed zelfs dat vanaf 1980 tot 2017 molenaar Rolf Wassens er als beroepsmolenaar zijn boterham mee wist te verdienen. Tegenwoordig maalt Wassens nog samen met vrijwilligers voor het biologisch akkerbouwbedrijf Landgoud. Het in de molen gemalen Oberkulmer rotkorn (spelt) is van een zeer goede kwaliteit en kan bij winkels als Ekoplaza en Omni in de stad Groningen worden gekocht.

Vanaf molen Joeswert geen knooppuntnummer maar in oostelijke richting naar Garnwerd. Met een beetje goed zicht is in de verte al het dorp met molen te ontwaren.

Koren- en pelmolen De Meeuw

De molen staat aan het water en biedt vanaf de stelling een fantastisch uitzicht over het Reitdiep. De Meeuw werd in 1851 gebouwd ter vervanging van een afgebrande molen. Bakker en molenaar

Pathuis liet een nieuwe koren- en pelmolen bouwen. Er zit in de molen een zeer grote bovenas afkomstig van een andere molen. Verder is het bijzonder dat er een steenkraan met staander van een boomstam staat.

Een van de eerste grote restauraties van de molen vond in 1943 plaats. De molen kreeg zelfzwichting en de naam De Meeuw. In 2019 werden problemen in de kap geconstateerd, waardoor de molen niet meer voluit draait.

Voordat de terugreis naar Groningen wordt aangevangen, is het een goed idee hier te pauzeren; het kleine dorp Garnwerd heeft daarvoor direct onder de stelling maar liefst drie mogelijkheden.

Van hier terug naar Groningen gaat de tocht langs en over de dijk van het Reitdiep. Een omgeving waarin het Groninger Landschap zijn uiterste best doet om de vogelstand van weleer te herstellen. Via de knooppunten 19-64-62-57-56-55-95-87-86 arriveert u weer bij het station van Groningen.

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS
TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.

Restauratie van stenen en maalstoelen.

Kweernen, wrijfstenen, demo-stentjes.

Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland

Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86

E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

MULDER POT
KROPSWOLDE
pure ambacht sinds 1917

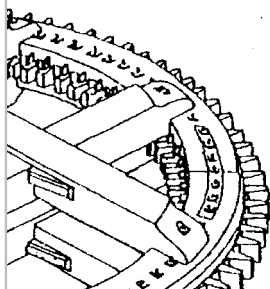
Mulder Pot - Kropswolde
Molenwinkel en Webshop
Broodmeel | Bakmixen | Bakbenodigdheden
www.molenumulderpot.com

Aannemers-Restauratie &
Molenmakersbedrijf

Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4a, 9677 TW Heiligerlee. +0031(0)597 - 591660
info@molemavof.nl www.molemavof.nl

Het Groninger Landschap

Steun de molens van Het Groninger Landschap
Word Beschermer
www.groningerlandschap.nl/beschermer of bel (050) 313 59 01

Ander molennieuws

Nationale Molendag 2025

De Hollandsche Molen organiseert dit jaar voor de 52ste keer de Nationale Molendag. In 2025 wordt het evenement gehouden op 10 en 11 mei. Deze editie is mogelijk dankzij de vele vrijwilligers die zich ieder jaar weer inzetten om activiteiten te organiseren en bezoekers te ontvangen op de molen. Vanaf begin april kunt u op de website Molens.nl van De Hollandsche Molen terecht om te zien welke molens meedoen en welke activiteiten er plaatsvinden. En ook dit jaar kunnen kinderen vanaf Nationale Molendag tot en met Open Monumentendag 5 stickertjes sparen op een molenroutekaart. Een volle kaart geeft toegang tot een molenfeest voor kinderen in het najaar.

Groninger Molenweekend 2025

Het Groninger Molenweekend 2025 is op zaterdag 14 en zondag 15 juni. Houd onze website www.erfgoedpartners.nl in de gaten. Daar en in onze digitale nieuwsbrief *Erfgoedloper* zal over enige tijd het programma te vinden zijn.

Groninger Wind 2025

Erfgoedpartners, het Gilde van Molenaars afdeling Groningen en de Molenwerkgroep

Oost-Groningen organiseren ook in 2025 Groninger Wind. Dit jaar wordt de Groninger contactmiddag, voor iedereen die zich met molens bezighoudt, gehouden op donderdag 9 oktober op een nog vast te stellen locatie.

In de loop van dit jaar zullen we u uitgebreider informeren over het programma van Groninger Wind. Dan wordt u ook gewaar hoe u zich kunt aanmelden voor deze bijeenkomst.

(Ingezonden)

Aan alle lezers van de Zelfzwichter

Moi Eem,

Jarenlang, vanaf 2010, heb ik voor het blad de Zelfzwichter artikelen mogen schrijven. Voor het molenblad van Groningen, ooit door iemand getypeerd als 'de Rolls-Royce' onder de molenbladen in Nederland. Die artikelen hadden allemaal te maken met wat er zich in of rond molens in Groningen afspeelt. En dat is veel. Ik heb menigeen daarover geïnterviewd: molenaars, molengidsen en mensen die op een andere manier bij die molens betrokken waren. Daarbij steeds in goede samenwerking met Thea Pol van Erfgoedpartners, voorheen van het Groninger Molenhuis.

Heb ook een keer meegewerkt aan folders om nieuwe vrijwillige molenaars te werven. Wat dat betreft is er goed nieuws: begin 2025 zijn er 110 nieuwe vrijwillige molenaars in Nederland bij gekomen! De zorg voor ons erfgoed gaat door.

Ik heb met veel plezier voor de Zelfzwichter geschreven: *dieverdoatsie* in het Gronings. Maar er is een tijd van komen en een tijd van gaan. Die tijd is nu gekomen.

Ik wens een ieder die ook bij onze molens betrokken is het allerbeste toe. En zwaai u een laatste groet toe: *Moi Hé Herman Bink*

Geslaagde molenaars

Op 1 februari ontvingen vier Groninger molenaars in Soest hun getuigschrift. Het zijn van links naar rechts: Lars Faber, Marten Hoogeveen, Sjoerd van Soelen en Ton Stel. Martijn Klein ontbrak bij de uitreiking. Foto: Derk Jan Tinga, Winsum

Molenonderhoud

Hazenberg, al 39 jaar molenaar en dus zeer ervaren, is vanaf 1988 werkzaam op De Westerhorner. Voor hem een molen met een familietintje: ook overgrootvader was molenaar op deze molen namelijk van 1900-1924. De Westerhorner, een robuuste molen uit 1829, houdt de Westerhornermolenpolder op peil. Ooit, rond 1985, stond de molen op instorten maar dankzij de gemaalfunctie kon De Westerhorner worden hersteld. Daardoor is er ook regelmatig contact met Waterschap Noorderzijlvest.

Tekst: Thea Pol

Beeld: Wieringa Bouwadvies

Stormschade aan poldermolen De Westerhorner Grijpskerk

Op dinsdag 7 januari 2025 rond 16:30 uur kreeg poldermolen De Westerhorner bij Grijpskerk plotseling te maken met een sterk toenemende wind waardoor de ongeveer 25 kleppen uit één end waaiden. De molenaar was bij de molen aan het werk en had de kleppen open maar kwam, zo gezegd, met de schrik vrij. De molen werd door hem meteen stilgezet. Geluk bij een ongeluk was in ieder geval dat de paarden van de buurman, die daar geregeld grazen, op dat moment elders waren.

Molenaar Mark Hazenberg (74) schakelde meteen de hulp-troepen in: molenadviseur

Anne Wieringa en molenmaker Nieman, die meteen ter plaatse kwamen, en ook werden de direct betrokkenen geïnformeerd: de verzekering (Donatus), Waterschap Noorderzijlvest, de gemeente Westerkwartier en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Uit de inspectie bleek dat de aluminium kleppen bij de val een deel van de kap beschadigd hadden. De molen stond al op de vang maar deze werd extra vastgezet door het aanleggen van spanbanden aan kruipalen door molenbouwer, molenaar en molenadviseur.

Daags erna kwamen zij weer bij de molen om het herstel ervan te bespreken met eigenaar, verzekeraar en dergelijke. Er werd voor dit doel een schade-document opgesteld. Nieman nam maatregelen betreffende de veiligheid. Zo werd de voorwolf dichtgemaakt, het terrein werd schoon- en weer toegankelijk gemaakt.

De Bremer/Dunning-roeden zijn van cortenstaal – eerste generatie – uit 1984 en nog van goede kwaliteit. Zij zijn zowel aan de buiten- als aan de binnenzijde gecontroleerd en goedgekeurd. De roeden hoeven niet te wor-

den vervangen. Molenbouwer Nieman heeft opdracht gekregen voor het herstel van het gevluht conform de restauratieladder: behoud waar dat kan, nieuw waar nodig waarbij het oude gevluht uitgangspunt is. Er hoeft hiervoor geen restauratie-/subsidieplan worden opgesteld. Molenadviseur Anne Wieringa gaat ervanuit dat in mei, vóór de Nationale Molendag, de molen weer kan draaien.

Korenmolens Hunsingo Onderdendam

Molenaar Maarten de Vries berichtte ons het volgende. Op 28 augustus 2024 heeft molenmaker Anne Doornbosch bij molen Hunsingo in Onderdendam het defecte lager van de koningsspil vervangen, er is een nieuw zogenaamd dubbel rollager geplaatst.

NIEMAN MOLENBOUW ONDERHOUD • RESTAURATIE

Bezoekadres Wierumerschouwsterweg 17
9774 TE Adorp

Postadres Hoofdweg 156
9617 AL Harkstede
niemanmolenbouw@gmail.com
+31 6 20414397

**SPECIALIST
IN MOLENS**

Wij helpen u graag met
advies en begeleiding bij
het behoud van uw molen.

Hoofdstraat W-4a
9951 CC Winsum

KRABBENDAM
RESTAURATIEWERKEN

06 543 85 374
info@krabbendamrestauratiewerken.nl

DISCUS
UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK
Ekkelkamp

- * Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- * Hengelsport en benodigdheden
- * Vogels, vissen en knaagdieren
- * Hondensport, dierbenodigdheden
- * Diervoeding en -apotheek
- * Paarden- en veevoerders
- * Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

Geklonken roeden voor molens

Ids van der Honing

Dit is het tweede artikel over geklonken roeden. Het eerste deel verscheen in de Zelfzwichter 2024.3. Het artikel is technisch van aard. Alle geïnteresseerden die het verhaal lastig te begrijpen vinden worden van harte uitgenodigd om molen AEOLUS in Adorp te bezoeken.

Een roede, deels geklonken en deels gelast, bleef na de recente restauratie van molen AEOLUS te Adorp over. Door roestende en wijkende hoeknaden was de roede aan vervanging toe. De in

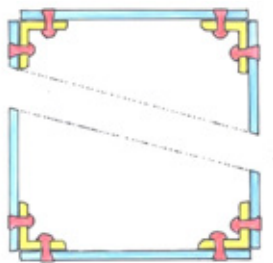

Fig. 1 doorsnede geklonken roede, gele hoekstrippen

1927 gestoken geklonken roede was in latere jaren voorzien van aangelaste eindstukken.

Uit respect voor het oorspronkelijke vakmanschap besluit Molenstichting Winsum een nieuwe roede te laten klinken volgens het model van roedebouwer Pot. Firma Vaags te Aalten neemt het werk op zich. In 2023 wordt de roede gestoken met zelfzwichting en Bremer-stroomlijnneuzen. De andere roede heeft half verdekking en steekborden.

De West-Europese windmolens zijn sinds hun ontstaan in de middeleeuwen voortdurend verder ontwikkeld. In bouwwijze, materiaal, grootte en efficiëntie groeide de molen naar zijn huidige voorkomen. En die ontwikkeling gaat door tot in de moderne windturbines. En alle molens, van de

Fig. 2 houten vlinderwieken zelfzwichtend

vroegste standaardmolen en torenmolen tot aan de Amerikaanse windmotoren, worden gekoesterd en geconserveerd.

In de ontwikkeling van het gevluht is een staalkaart van voortschrijdend technisch vernuft te zien. De eerste roeden van de middeleeuwse standaard- en torenmolens werden bedacht en gebouwd in een tijd waarin de zeilvaart een belangrijke rol speelde. De bouwmaterialen voor roedebouw en op scheepswerven waren hoofdzakelijk hout, touwwerk en linnen zeildoek. Metaalbewerking was beperkt beschikbaar maar werd in de loop van de eeuwen meer toegepast. Houten bovenassen met houten roeden en ophekkingsdroegen zeilen met henneptouwen. Bij dwars-getuigde roeden was niet veel verschil in de voor- en de achterzoom. De hekstocken zullen iets schuin in de roeden hebben gezeten maar onduidelijk is of er sprake was van een duidelijke zeeg.

Verbeteringen zoeken

Creatieve molenaars en molenbouwers zocht voortdurend naar verbeteringen. Weer, wind en blikseminslag, oorlogsgeweld en molenbranden verleidden elke generatie molengebruikers met verbetering te experimenteren. Houten voorzo-

men? Ja, waarom niet. Houten jalouziekleppen in de achterzoom? Ja, lokaal in Duitsland en Berton-gevlucht in Frankrijk. Experimenteren met zeegdiepte? Andere soorten zeildoek? Ja, linnen werd katoen, wind- en steekborden in een andere hoek dan de hekstocken?

Ja, Oudhollands gevlucht. Talloze zwichtsystemen van de eerste Engelse zelfzwichting tot de Bilau-wieken. Sommige succesvol en andere kwamen in de vergeethoek. In 1924 inspireerde een prijsvraag van Vereniging De Hollandsche Molen voor molenverbetering in Nederland velen tot creativiteit en experimenten.

De Industriële Revolutie legde een stevig fundament onder de ontwikkeling in de roedebouw. Het houtwerk werd vervangen door staal en gietijzer. Net als houten bezeilde roeden ging ook nu invloed uit van de scheepsbouw. Hout werd plaatstaal, touw werd draadstaal, houten (boven-)assen werden van gietijzer.

Het houtverbanden van borstroeden en oplan-
gers werden vervangen door de klinknagels bij
wieken van plaatstaal. En na de staalklinkmeester
kwam de elektrolassers aan de beurt.

Corrosiebestrijding

Bij de geklonken roede willen we in dit artikel de tijd even stilzetten.

Omstreeks 1900 zagen we de opkomst van de geklonken stalen roede. Als Benjamin Franklin in de 18de eeuw de bliksemafleider niet had uitgevonden zou deze ontwikkeling niet hebben plaatsgevonden. Plaatstaal in alle maten en soorten kwam uit de hoogovens en roestte al voordat het de molen bereikte. De houten roede verrotte en de stalen roede verroestte. Molens vroegen om betere

soorten staal maar corrosiebestrijding bleef een zorg voor molenaar en roedebouwer. Ook toen de gelaste roede terrein won op de geklonken roede.

De verspreiding van de geklonken roede is verminderd maar heeft desondanks een bescheiden plaats in het molenbestand behouden. Het kostte weinig moeite enkele gebruikers van geklonken roeden te vinden en vragen te stellen. Deze gebruikers bleken ook liefhebbers van geklonken roede te zijn.

De vraag is de geklonken roede de voorkeur heeft boven een gelaste roede. Houten roeden kwamen niet te sprake.

Enkele geklonken meningen

Molenstichting Winsum koopt in 2019 molen AEOLUS te Adorp. Een bouwval op dat moment. Bij het opstellen van het restauratieplan komt bouwbegeleider Gijs van Reeuwijk bijzonderheden bij het oude gevlucht tegen. De buitenroede is een potroede uit 1927, dus geklonken en later voorzien van gelaste uiteinden. De binnenroede is gelast.

Bij onderzoek naar de Potroede blijkt dat herstel geen veilige roede zal opleveren. Daarmee zou een van de laatste Potroeden in de provincie Groningen verdwijnen. Met Molenstichting Winsum stuurt Van Reeuwijk aan op een nieuwe geklonken roede. Het historische belang van de geklonken roede is belangrijker dan de meerkosten. Nadat de roede naar de grond is gebracht volgt een nauwkeurige opmeting van staal- en klinkwerk voor zover dit aan een vervallen roede is af te lezen. Constructietekeningen worden gemaakt. De stichting vraagt twee constructeurs van roeden om een offerte. Eén wiekenbouwer haakt af in verband met te weinig ervaring in het klinken van roeden. Firma Vaags in Aalten levert in 2022 een geklonken roede af in Adorp. De plaatselijke molenbouwer ADH gaat aan de slag met de ophekking; zelfzwichting en half-verdekking. De gelaste binnenroede met zelfzwichting krijgt Bremerneuzen.

In de zomer van 2023 herkrijgt molen AEOLUS zijn gevlucht, weer met een degelijke geklonken roede volgens historisch model.

Cees Notenboom, molenaar-meelproducent in Woudsend, molen It Lam

Cees gebruikt voor zijn meelproductie een molen met geklonken roede. Hij vindt dit zeker een voordeel in een productiemolen. Hij merkte bij het in gebruik nemen van de geklonken roede dat deze roeden behoorlijk zwaarder zijn. 'Geklonken roeden hebben stalen hoekijzers in de volle lengte. Dit maakt de roede stijver en ook sterker. Door het grotere gewicht hebben de wieken meer vliegwieleffect en draaien ze rustiger. Dit heeft een positieve invloed op de meelkwaliteit.' Cees weet niet of geklonken roeden in het algemeen beter zijn. 'Ze zijn duurder dan gelaste maar gaan veel langer mee. Ik kreeg geklonken roeden op de molen en nadien is de opstand van de borden veranderd. Daarna maalde de molen stukken beter. Ik weet niet welke verandering het meeste effect heeft gehad.'

Rolf Dijkema, molenaar-molenmaker in Surhuisterveen, Koartswalder molen

Ook Rolf heeft op zijn molen geklonken roeden. 'Ja ik ben wel voorstander van geklonken roeden. Ze hebben wel voor- en nadelen. Het voordeel is dat ze een langere levensduur hebben. Daar staat tegenover dat ze een stuk zwaarder (300kg per roede) zijn. De balans in de molen is anders, er komt meer gewicht voor in de kap te liggen. De molen gaat zwaarder kruien. Er zit wel meer vliegwieleffect in de molen.' De geklonken roede eist een goede vang en een secure bediening.

Uit de Groninger molenwereld

Molenwerkgroep Oost-Groningen

De Molenwerkgroep Oost-Groningen is 2025 actief van start gegaan

Wij merken dat ons ledental ieder jaar stijgt. In 2024 zagen we een toename van 5 zodat de Werkgroep momenteel 76 leden telt. Wij 'nummeren' onze leden vanaf de oprichting van de Werkgroep in 1974. In de afgelopen 50 jaar hebben wij al heel wat mensen kunnen bijschrijven als lid. Binnenkort verwachten we zelfs ons 250e lid. Uiteraard besteden we daar de juiste aandacht aan.

Onze Gildeopleidingen functioneren naar behoren. Verleden jaar slaagden in oktober twee 'leerlingen' voor het examen van De Hollandsche Molen en één afgelopen december voor het proefexamen. Op dit ogenblik worden in een 'tweeploegendienst' de opleidingen voor totaal acht molenaars-in-opleiding verzorgd op De Onrust te Oude Pekela. Ook de theorie-opleidingen op de zaterdagmorgen op de Edens te Winschoten worden goed bezocht.

De jaarlijkse excursie van de Molenwerkgroep gaat in 2025 naar Friesland. Een drietal prachtige molens en ook het Wouda watergemaal worden op 15 april bezocht. De belangstelling om mee te gaan door de leden van de Molenwerkgroep en ook geïnteresseerde Groninger Gildeleden is zo groot dat een 'numerus fixus' moet worden toegepast. Enerzijds hulde aan het organisatiecomité, ander-

zijds jammer dat we meerdere belangstellenden moeten teleurstellen.

In 2025 vieren we opnieuw een jubileum. De Onrust te Oude Pekela bestaat dit jaar 175 jaar. Samen met de Gemeente Pekela wordt door de molenaars van De Onrust en ook de Molenwerkgroep de molen in het zonnetje gezet. De datum is vastgesteld op zaterdag 5 juli en de organisatie is recent gestart met de ontwikkeling van het programma. We gaan iets doen met de molen en meerdere activiteiten door verschillende partijen op het dorpsplein voor de molen staan gepland.

Een positief bericht is te melden uit het Oldambt. Alle vier de Oldambtster molens staan al langer stil vanwege afgekeurde roeden. Het is bekend dat een nieuw gevlucht van één molen een kostbare aangelegenheid is, laat staan van vier molens. De

Gemeente Oldambt heeft besloten te starten met de revisie van het gevlucht van de Edens te Winschoten. De opdracht is inmiddels verstrekt aan een noordelijke molenroedenmaker.

Winschoten herdenkt in augustus dat het 200 jaar daarvoor stadsrechten kreeg en doel wordt een draaiende Edens onderdeel te laten zijn van de festiviteiten. Dit wordt nog stevig doorwerken voor de molenmaker, echter dit moet kunnen lukken. Dit betekent ook dat de Edens vanaf september weer in gebruik kan worden genomen als de 'vertrouwde' opleidingsmolen. De keuze en aanpak van een tweede molen, nog in 2025 uit te voeren, wordt de aankomende periode besproken en inhoud gegeven.

Bestuur van de Molenwerkgroep Oost-Groningen

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Reint Huizenga, voorzitter

Op 27 maart 2025 bestaat de Molenstichting Midden- en Oost-Groningen (MsMOG) tien jaar. De MsMOG is ontstaan uit een fusie van de Slochter molenstichting en de molenstichting Oldambt en heeft tien grote koren- en poldermolens en twee kleine poldermolens (tjasker en weidemolentje). Alle molens staan in de gemeenten Midden-Groningen en Oldambt. Sinds de oprichting is de MsMOG enorm gegroeid van circa 20 tot nu 55 vrijwilligers. De stichting heeft dan ook een grote bloei meegemaakt ten aanzien van activiteiten en PR/communicatie zowel in als buiten de provincie Groningen. Nu, begin 2025, zijn alle molens klaar, draaivaardig en in goede staat. Afgelopen jaren zijn de roeden/wieken van molens De Dellen te Nieuw-Scheemda en Noordstar te Noordbroek volledig hersteld en vernieuwd. De heropening van de Noordstar werd op 13 september 2024 verricht door HKH prinses Beatrix.

Ook zijn we een aantal jaren geleden gestart met een eigen opleiding die zeer succesvol is en reeds acht moleninstandhouders heeft opgeleverd in ongeveer 3½ jaar tijd. Momenteel zijn we voor de derde keer met onze eigen opleiding begonnen en dan met name voor korenmolent Entrepriise in Kolham. Daar worden nu vier moleninstandhouders opgeleid en de mogelijkheid wordt onderzocht om deze molen weer maalvaardig te maken en met meerdere molenaars/molent instandhouders tegelijk te draaien gezien de grootte van deze molen. Ook liggen er al verzoeken van meerdere personen om bij ons in opleiding te komen en krijgen we verzoeken binnen van andere molent stichtingen uit het land om uitleg over onze opleiding te geven.

Alle commissies zijn opgetuigd en functioneren uitstekend. Op allerlei gebied, ook technisch, vinden ontwikkelingen plaats en wordt niet stil gestaan of afgewacht. Momenteel zijn we over het onderwijs (basisscholen, VMBO, MBO en HBO) aan het nadenken om daar misschien programma's voor te maken en aan te bieden. Contacten hiervoor zijn al gelegd en er zijn al diverse gesprekken gevoerd met onder andere de gemeenten Oldambt, Midden-Groningen, waterschap Hunze en Aa's, Erfgoedpartners en met Cultuuronderwijs van de Stichting Kunst & Cultuur. Voor internationale studenten van de Rijksuniversiteit Groningen (ESN) hebben wij al een programma lopen bij de Stel's meuln in Harkstede in samenwerking met de historische kerk in Harkstede en oude begraafplaats in Scharmer. Ieder jaar komen er tientallen studenten internationalisering per fiets op bezoek. Ook wordt nagedacht en worden gesprekken gevoerd over hoe we nieuwe Nederlanders meer voor dit cultureel erfgoed kunnen interesseren.

Molent stichting Winsum

Skal-certificering Joeswert

Koren- en pelmolent Joeswert in Feerwerd en akkerbouwbedrijf Landgoud in Pieterburen werken al enige tijd samen, gericht op het versterken van biologisch voedselaanbod in Nederland. Zowel de molen als Landgoud zetten zich in voor duurzame en milieuvriendelijke landbouw. Ze combineren hun expertise om biologisch meel en bloem te produceren. Om dit naar de consument verantwoord te doen heeft molent Joeswert een Skal-certificering aangevraagd en gekregen. De huidige (vrijwillige) molenaars van de Joeswert, die jarenlang onder meester-molenaar Rolf Wassens beroepsmatig in gebruik is geweest, zijn

Beeld: Molent stichting Winsum.

dan ook blij met de samenwerking met Landgoud, het biologische akkerbouwbedrijf van de familie Havenga. Landgoud teelt diverse gewassen in het Groninger Waddengebied, met een focus op respect voor de natuur.

De Skal Biocontrole waarborgt de kwaliteit van de biologische producten van beide bedrijven door strikte certificering en controle. Het Europees biologisch keurmerk op hun producten garandeert consumenten dat ze kiezen voor producten die voldoen aan de hoogste standaarden van biologische landbouw. De Molenstichting Winsum (MSW) is blij met deze samenwerking, die de MSW in staat stelt om goede producten te leveren die een positieve impact hebben op het milieu. Door samen te werken met Landgoud kan gemalen worden op een manier die volgens de MSW het beste past bij deze ambachtelijke molen.

Landgoud is al meer dan twee decennia actief in de biologische landbouw en heeft een reputatie opgebouwd door het verbouwen van gewassen zoals spelt, baktarwe, emmergraan, mosterdzaad, pootaardappelen en uien. De overstap naar biologische teelt was een strategische beslissing die Landgoud heeft geholpen om door lokale afzet een sterke relatie met consumenten op te bouwen, met directe verkoop zonder tussenkomst van grote retailorganisaties. 'Onze gezamenlijke inspanningen zijn gericht op het verbreden van de toegang van consumenten tot biologische producten,' voegt de familie Havenga toe. 'We geloven dat duurzaamheid en kwaliteit hand in hand gaan, samenwerking met molen Joeswert onderstreept onze toewijding aan die waarden.'

Molenpaspoort

Ter gelegenheid van deze samenwerking is op donderdag 30 januari 2025, in het bijzijn van wethouder Bé Schollema van de gemeente Westerkwartier, het bordje met de Skal-certificering geplaatst. Tijdens deze gebeurtenis ontving de wethouder ook het Molenpaspoort vanuit de MSW. Dit paspoort biedt een uitgebreide beschrij-

Beeld: Molenstichting Winsum.

ving van de molen, zijn omgeving en de biotoop. Daarnaast bevat het bouwhistorische en sociaaleconomische aspecten, alsook de cultuurhistorische context en alle technische gegevens. Het Molenpaspoort fungeert als een waarderapport dat de gemeente ondersteunt bij het bepalen van de speelruimte voor ruimtelijke ontwikkelingen. De MSW beveelt aan om dit rapport bij voorkeur te integreren in de ruimtelijke plannen van de gemeentelijke overheid.

De Wetsinger en Ranomi

Voormalig topzwemster Ranomi Kromowidjojo was afgelopen winter in Garnwerd te gast bij de Lions en Rotaryclub Het Hogeland. Ze gaf hier een lezing over haar leven en sportieve prestaties. Na haar zwemcarrière is Kromowidjojo vooral maatschappelijk actief. Ze zet zich onder mee in

Beeld: Ommelander Courant.

voor de Stichting It's ME, Unicef, Missie H2 én ze is beschermvrouwe van molen De Wetsinger in Klein Wetsinge. Ze kent de molen van Wetsinge goed maar bekende eerlijk dat ze er nooit in is geweest vroeger. De liefde voor de molen heeft vooral te maken met haar liefde voor pony's en paarden die voor de molen liepen. (in de tijd dat ze nog droomde van een carrière als Anky van Grunsven zoals ze negen jaar geleden in het voorwoord van het boekje over De Wetsinger aangaf) Na afloop van de geslaagde avond kochten de bezoekers massaal het boek van de zwemster: *Gewonnen, gestreden en boven gekomen*. De Lions en Rotaryclub Het Hogeland heeft het bedrag dat de signeersessie heeft opgeleverd aangevuld tot het ronde bedrag van € 1000,-. Dit geld zal worden gebruikt voor verlichting die 's avonds de Wetsinger molen als markant herkenningspunt aan de N361 in het licht kan zetten. En uiteraard zullen molenaars Bert Leeuw en Johan van Dijk er voor zorgen dat Ranomi binnenkort een uitgebreide rondleiding door de molen krijgt!

Gildenieuws van de afdeling Groningen van het Gilde van Molenaars

Commissie Verbetering Opleiding

In de vorige Zelfzwichter werd kort verteld over de Commissie Verbetering Opleiding die namens het Gilde van Molenaars en De Hollandsche Molen aan de slag is om verbeteringen in de opleiding tot molenaar aan te brengen. Inmiddels zijn alle provinciale afdelingen bezocht door leden van de commissie om met afdelingsbesturen en instructeurs in gesprek te gaan. De resultaten van deze bijeenkomsten worden op het moment van dit schrijven verzameld en door de commissie verder besproken in de aanloop naar de halfjaarlijkse Opleidingsraad van het Gilde in maart en de Algemene Ledenvergadering in april. De verdere introduc-

tie van de drie-fase-structuur en het beter digitaal toegankelijk maken van theoretische informatie zijn zoals aangegeven de pijlers. Het doel is daarbij om de exameneisen en het cursusmateriaal optimaal op elkaar af te stemmen. Een digitale 'spin' (kernonderwerp met daaromheen een aantal deelonderwerpen waarop met links doorgeklikt kan worden) kan de MIO daarbij helpen om te kijken of hij/zij voldoende theoretische kennis heeft over een bepaald deelonderwerp, zoals bijvoorbeeld de vang. Verder komt er meer aandacht voor regionale kenmerken van molens, zoals de zelfzwichting in onze provincie. De bedoeling is dan ook dat bij de opleiding de nadruk minder komt te liggen op molentypes die niet in de betreffende streek voorkomen. Wordt vervolgd!

Instructiemolens

In Oost-Groningen is het als gevolg van de roedenproblematiek nog steeds niet mogelijk om de molens in Winschoten voor praktijkinstructie te gebruiken. Overigens wordt er door de gemeente Oldambt hard aan gewerkt om hier verandering in te brengen. Instructeurs Jan Kugel en Nico Holman hebben momenteel koren- en pelmolen De Onrust in Oude Pekela als tijdelijke thuisbasis. Hemmo Poppen is benoemd tot instructeur op poldermolen De Weddermarke in Wedderbergen waardoor er weer een extra instructieplek in deze regio is ontstaan. In Noord-Groningen heeft instructeur Johan van Dijk de praktijkinstructie verplaatst naar koren- en pelmolen De Ster in Winsum.

Uit het Groninger Molenarchief

De bibliotheek van het molenarchief

Tekst en beeld: Frank Houwaard

Een molenbestek van Luitje Wiertsema

In de vorige aflevering van deze rubriek hebben we een bestek uit 1903 voor het bouwen van een poldermolen laten zien.

Ruim 30 jaar later was er in een ander deel van de provincie ook een nieuwe molen nodig – het gebruik van windkracht voor het bemalen van polders was ook in 1935 nog gebruikelijk en werd blijkbaar lucratief geacht. En ook hier was molenbouw nodig na een verwoestende brand: de molen uit 1854 van de Ruitenpolder bij Slochteren was in december 1934 verloren gegaan. Ter vervanging viel het oog op de molen van de Zandwerfspolder bij Hellum, waar men juist enkele jaren eerder op bemaling met een elektromotor was overgegaan...

Architect (en molenmaker) Luitje Wiertsema schreef een 'bestek en voorwaarden voor het afbreken van den bestaanden windwatermolen in den Zandwerfspolder te Hellum en het wederopbouwen van dezelfde in den Ruitenpolder' en tekende een 'plan voor het bouwen van een windwatermolen in den

Ruitenpolder in de gemeente Slochteren'. Deze beide archiefstukken uit 1935 zijn in het Groninger Molenarchief te bekijken.

Luitje Wiertsema, van het molenmakersbedrijf Jan en Luitje Wiertsema in Sappemeer, was telg uit een eeuwenoud molenmakersgeslacht, dat sinds eind 18^e eeuw actief was in dit ambacht - stamvader was Geert Pauwels Wiertsema, geboren in 1782. De nalatenschap van deze beroemde familie leeft nog altijd fysiek voort, en wel in de historische molenmakerswerkplaats bij molen Dijkstra in Winschoten. Daar hebben de gereedschappen van de laatste Wiertsema als molenmaker, Harm Harms uit Eexta (1892-1979), een goede (museale) bestemming gevonden.

En de molen van de Ruitenpolder is inderdaad in 1935 gebouwd, door molenmakers Kornelis en Aaltje Dreise. Hij staat tot op de dag van vandaag aan de Groenedijk in Slochteren, ging in 1968 in eigendom van Polder De Ruiten over naar de Slochter Molenstichting en sinds 2015 is Molenstichting Midden- en Oost-Groningen eigenaar.

